

ОСОБЕНО МНЕНИЕ

на съдията ПЕНЧО ПЕНЕВ по т.1 от диспозитива
на определението по к.д.№ 5/1994 г.

С определението си от 21.07.1994 г. Конституционният съд отклони като недопустимо искането на групата народни представители по чл.149, ал.1, т.1 за тълкуване на чл.28 от Конституцията. В мотивите на определението са посочени две основания за недопустимост на искането. Първото е за липсата на валидно сезиране на Конституционния съд от 48 народни представители, обосноваващо активната легитимация на сезиращия орган като задължителна процесуална предпоставка за образуване и разглеждане на делото. Второто основание се свързва с липсата на компетентност на Конституционния съд да се произнесе по повдигнатия тълкувателен въпрос. Не възприемам мотивите по нито едно от двете основания за недопустимост на искането. Съображенията ми за това са следните:

Иска се тълкуване на чл.28 от Конституцията, и по-точно на първото изречение на текста, в което правото на живот е прогласено като основно човешко право. Тълкувателният въпрос, който се поставя, е в смисъл: изключва ли визираното в чл.28 от Конституцията право на живот смъртното наказание, предвидено в текстове на Наказателния кодекс. В искането си и в уточнението, което впоследствие прави, групата народни представители не крие, че част от подписалите искането депутати считат, че трябва да се отговори положително на този въпрос, а останалите са на противното мнение. Ако народните пред-

ставители не бяха направили достояние на съда това свое колебание, искането им може би щеше да бъде прието за допустимо. Да мисля така ми дава основание възприетата от Конституционния съд теза, намерила израз в определението, че за да има правнорелевантно искане за тълкуване от група народни представители, всички те (най-малко 48 души) трябва да имат единно мнение по повдигнатия тълкувателен въпрос. Ако такова липсва, значи липсва и единно формирана и изявена обща воля, обективизираща искане за тълкуване по смисъла на чл.149, ал.1, т.1 от Конституцията.

Считам, че този извод не намира нормативна опора. Напротив, точно обратното следва от смисъла от правомощието на Конституционния съд, фиксирано в чл.149, ал.1, т.1 от Конституцията. Според текста Конституционният съд дава задължително тълкуване на Конституцията. Не би могло да има спор, че искане за тълкуване се прави, когато съществува съмнение в еднозначността в смисъла на съответния текст. Тълкува се нещо не съвсем ясно казано, пораждащо възможността да бъде интерпретирано по различен начин. Като се иска да се изтълкува определен текст, всъщност от Конституционния съд се иска да разкрие точния смисъл на конституционната разпоредба и по този начин да изключи вариантноста при нейното прилагане. В този смисъл искането за тълкуване почти винаги предполага съществуването на съмнения относно смисловото съдържание на нормата. Напълно естествено е такова съмнение да изпитва и всеки от народните представители, подписали искането, и да има свое мнение за тълкуване. Обединяващият елемент между подателите на искането е намерението да се отстрани съмнението, да се разкрие точният

смисъл на конституционната норма. Обединяващ съществен елемент не е еднаквият отговор на поставения тълкувателен въпрос. Съвпадението на становищата на отделните депутати по съществото на тълкувателния въпрос е ирелевантно за допустимостта му. Обратното би означавало, че за да има валидно искане, депутатите трябва в него да демонстрират единство и по отношение отговора на поставения тълкувателен въпрос. Тогава Конституционният съд няма ли да е обвързан в произнасянето си с естеството на предлаганото тълкуване, т.е. ако намери исканото предложение за тълкуване за несъответстващо на смисъла на конституционната норма, не трябва ли просто да отхвърли искането, без да дава свое тълкуване, защото ако го направи, то би било *plus petitum*. Очевидно е, че това би било абсурден резултат, несъответстващ на смисъла и целите, които си поставя чл.149, ал.1, т.1 от Конституцията.

В мотивите на определението си Конституционният съд разсъждава по един и същи начин при анализа на две съвършено различни хипотези – когато се иска обявяване на противоконституционност и когато се прави искане за тълкуване. Вън от съмнение е, че е нужна обща по съдържанието си воля на всички подписали народни представители, когато се иска обявяването за противоконституционен на един закон или на негови разпоредби. Това е така, защото конститутивния елемент в искането е *conditio sine qua non*. Не може да се прави искане за противоконституционност с установителен петитум, като при това част от направилите искането да имат убеждението, че съответният закон (или негови разпоредби) не са противоконституционни. Допустимо е само искане, в което се демонстрира недвусмислено

обща воля за обявяване на закона (или на негови разпоредби) за противоконституционни с произтичащите от това последици (чл.151, ал.2 от Конституцията). Като разсъждава в този дух, Конституционният съд правилно стига до извода, че е недопустимо искане, в което 48 народни представители не са демонстрирали ясно волеизявление за обявяване на противоконституционност на съответните законови разпоредби.

Същите разсъждения, по мое виждане необосновано, Конституционният съд прилага и по отношение на искането за тълкуване, изисквайки при него да съществува идентичност на волеизявленията по отношение на евентуалния отговор на поставения тълкувателен въпрос. Такава идентичност конституционната норма на чл.149, ал.1, т.1 не изисква. За да е направено валидно и допустимо искане за тълкуване, необходимо е да се установи: 1) общност на волята на подписалите искането народни представители по отношение на поставения тълкувателен въпрос (а не по отношение на евентуалния отговор) и 2) наличието на правен интерес от исканото тълкуване.

Общност на волята по отношение на евентуалния отговор на поставения тълкувателен въпрос не произтича от конкретен конституционен текст, а такова изискване трудно би могло да се извлече и от тълкуването и прилагането в общотеоретичен план на основни правни институти, уреждащи активната легитимация на сезиращия орган. Мнението на депутатите за характера на тълкуването по същество е ирелевантно. То може да се има предвид само като една индиция за наличието на правен интерес, защото съществуването на различни мнения в определена степен обосновава нуждата от исканото задължително тълкуване, което трябва

да даде Конституционният съд, отстранявайки съмненията по отношение на смисловото съдържание на съответната конституционна разпоредба. Без значение е каква точно е мотивацията на всеки от подписалите искането за тълкуване, съществено е да се установи, че всички те желаят да получат такова тълкуване с ясно съзнание за неговата задължителност. Бих стигнал в разсъжденията си и по-нататък – стига да докажат правния интерес от тълкуването, за народните представители не съществува задължение да посочат вариант или варианти на тълкуване в искането. Това те могат да сторят евентуално във фазата при разглеждане на делото по същество.

По всички тези съображения считам, че пред Конституционния съд е направено едно валидно искане по чл.149, ал.1, т.1 от Конституцията за тълкуване на разпоредбата на чл.28, ал.1 от Конституцията и като такова то трябва да бъде прието и допуснато за разглеждане по същество от Конституционния съд.

Второто основание за недопускане на искането за тълкуване съгласно определението е, че съдът няма правомощие да се произнесе по поставения тълкувателен въпрос. Счита се, че "Народното събрание като единствен носител на законодателната власт трябва да реши въпроса за смъртното наказание...Недопустимо е да се използват процесуални форми (направеното искане до Конституционния съд за тълкуване на чл.28 – б.м.), за да се постигнат цели, чието решаване е в компетенциите на тези, които се обръщат към Конституционния съд".

Позицията, застъпена в определението, не бих могъл да споделя. Вярно е, че въпросът за смъртното наказание е сложен

и многоаспектен. Той може да бъде решаван на различни нива (в Конституцията, в наказателното законодателство). В този смисъл питането на депутатите има своята логика, защото цели постигане на яснота какво точно е регулирането на най-високото, конституционното ниво. Иначе проблемът за смъртното наказание може да бъде поставен от различна гледна точка, при което се разкрива компетентност на различни държавни органи – на Конституционния съд, на Народното събрание, на съдилищата. Питането на народните представители е отправено към Конституционния съд, защото се иска разкриване на точното смислово съдържание на чл.28 от Конституцията, прогласяващ правото на живот като основно право на гражданите на Република България. Изключва ли неговото съществуване в Конституцията възможността по законодателен ред да се установява смъртно наказание, или не? Както се вижда, въпросът е поставен ясно. При това на него не би могъл да отговори никакъв друг орган, освен Конституционният съд, тъй като само той може да дава компетентно и задължително тълкуване на конституционните норми според чл.149, ал.1, т.1. Невъзможно е Народното събрание да бъде призовано, с оглед важността на проблема, да изтълкува чл.28 от Конституцията.

Впрочем, едва ли някой би оспорил компетентността на Конституционния съд да се произнесе относно конституционосъобразността на новоприет Наказателен кодекс или на отделни текстове, предвиждащи смъртно наказание. Безспорно е, че тогава Конституционният съд, макар и инцидентно, ще даде единствено компетентно и задължително тълкуване на смисъла на чл.28 и регламентираното в него право на живот. Може ли да се съзре

разлика в компетентността на Конституционния съд в зависимост от това преди приемането на новия Наказателен кодекс ли ще се произнесе той (по повод на съществуващи и прилагащи се разпоредби в сега действащия Наказателен кодекс) или след това приемане (по повод искане за евентуална противоконституционност на разпоредби, предвиждащи смъртно наказание). Мисля, че разлики в компетентността по същество не може да има. Времето на произнасянето е външен белег, който не може да влияе върху константната компетентност на Конституционния съд.

С евентуално свое тълкувателно решение по чл.28 Конституционният съд не би иззел компетенции на Народното събрание и не би решил негови проблеми. Ако той реши, че предвиденото в чл.28 право на живот не изключва прилагането на смъртното наказание като изключителна наказателна мярка, то не предрешава въпроса за неговото съществуване или премахване. Съвсем ясно е, че този въпрос е от изключителна компетентност на Народното събрание като законодателен орган, така че отговорността за решаването му естествено ще падне върху него. Проява на прекомерна подозрителност би било да се мисли, че с отправеното питане Народното събрание се опитва да избяга от своята отговорност. Както се каза, дори да иска, то не би могло да стори това.

Ако пък Конституционният съд се произнесе по същество, че смисловото съдържание на текста е такова, че изключва смъртното наказание, това би било абсолютно необходимо и даже закъсняло решение, което ще ревизира съществено наказателната практика на съдилищата (по силата на непосредственото действие на Конституцията - чл.28 във връзка с чл.5, ал.2).

Мисля, че в конкретното питане личи една напълно правомерна цел. Народните представители питат как би трябвало да се тълкува прогласеното в чл.28 от Конституцията право на живот - като изключващо смъртното наказание, или не, за да могат да поведат бъдещия законодателен процес в областта на наказателното право в правилна посока. Този подход е логичен и произтича от съзнанието за върховенството на Конституцията в иерархията на нормативните актове. А единственият орган, който може със задължителна сила да разкрива точния смисъл на конституционните норми, е Конституционният съд. Той не може да откаже да се произнесе само защото има друга възможност - Народното събрание първо да приеме закона, а след това група народни представители да сезира Конституционния съд за обявяване на неговата (или на негови разпоредби) противоконституционност. Как ще постъпят народните представители, е тяхно право. Конституционният съд няма юридически причини да откаже исканото тълкуване.

Споделям констатацията в определението на съда, че става дума за тълкуване на конституционната регламентация на много важно човешко право - правото на живот. Неговата грандиозност обаче не би трябвало да влияе върху чисто юридическите съображения, които са с всеобща валидност. По същата логика, по която Конституционният съд е приемал за разглеждане искания за тълкуване на конституционни текстове, прогласяващи основни права на гражданите, като например правото на сдружаване (чл.44), правото на свободна съвест и вероизповедание (чл.37, ал.2) и т.н., сега би трябвало без притеснение да приеме и искане за тълкуване на текста на чл.28 от Конституцията, про-

гласяващ правото на живот, щом е налице правен интерес за това.

Конституционният съд сам ограничи своите правомощия, доколкото никой друг освен него не може да реши дали въпросът е от неговата компетентност, или не, като прие, че в случая се надхвърля компетентността му по чл.149, ал.1, т.1 от Конституцията.

В заключение считам, че са налице всички предпоставки искането за тълкуване на чл.28 от Конституцията да бъде прието и допуснато от Конституционния съд за разглеждане по същество.

Пенчо Пенев

